

РОЗДІЛ 4. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ, ПОРІВНЯЛЬНІ, ФІЛОСОФСЬКІ ТА ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Ковалишин О.Р.

ORCID: 0000-0002-1734-9853

СПРОЩЕНІ ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЛЬЩІ

УДК 347.9

Постановка завдання. Роль прискорених (спрощених) проваджень в практиці цивільного та господарського судочинства є доволі суттєвою. Про це свідчить не лише кількість справ, розглянутих в прискореному провадженні, а й кількість рішень, які постановлені у відповідному порядку. Прикладом ефективності цих проваджень є наказне провадження та спрощене провадження в ЦПК України. Втім варто звернути увагу також на досвід правового регулювання країн ЄС стосовно правової регламентації спрощених процедур, зокрема Польщі.

На підставі Закону про внесення змін до ЦПК Польщі 2019 р. відбулись суттєві доповнення моделі спрощеної процедури. Новели ЦПК змінюють чинний обсяг цього провадження, розширюючи перелік справ, які розглядаються в такому порядку (ст. 505-1 та ст. 505-3 ЦПК). Доцільним є аналіз сучасної регламентації в цивільному процесі Польщі з погляду можливого запозичення моделі спрощеного провадження Польщі в контексті удосконалення системи правових механізмів спрощеного провадження в процесуальному праві України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематику спрощених проваджень в праві Польщі досліджували такі вчені як К.Сіпек, Л.Годзяшек, З.Режич, А.Шажевська-Вогт, М.Дукс, Й.Май та інші. Однак з погляду можливого врахування досвіду польської правової регламентації відповідних досліджень не проводилося.

Метою статті є виявлення особливостей спрощених проваджень в цивільному процесі Польщі.

Виклад основного матеріалу. Спрощені судові процедури в цивільному процесі Польщі регулюються ст.ст. 497 – 505-39 ЦПК Польщі та включають: 1) спрощене провадження (ст.ст. 505-1 – 505-14); 2) європейське наказне провадження (ст.ст. 505-15 – 505-20); 3) європейське провадження в дрібних спорах (ст.ст. 505-21 – 505-27); 3) наказне провадження (ст.ст. 497-1 – 505); 4) електронне наказне провадження (ст.ст. 505-28 – 505-39). В рамках даної статті увага приділяється лише двом спрощеним процедурам – спрощеному провадженню та електронному наказному провадженню.

Спрощене провадження. У 2019 р. відбулися достатньо суттєві зміни, зміст яких зводиться до розширення предметного каталогу справ, які розглядаються в порядку спрощеного провадження. До цього цей порядок був призначений виключно для позовів, що виникають із зобов'язальних правовідносин договірного характеру. Цивільні справи, що виникають із позадоговірних зобов'язань, розглядалися на загальних засадах.

Справи про відшкодування розглядалися в порядку спрощеного провадження за умови, що вони впливають з договору, вартість якого не перевищувала двадцяти тисяч злотих. Відповідно до ст. 505-1 в редакції, чинній до 7 листопада 2019 року, спрощене провадження охоплювало справи, що підпадають під юрисдикцію окружних судів, наприклад, позови, що впливають із договорів, якщо вартість предмета спору не перевищує двадцяти тисяч злотих, а також у випадках гарантії якості або невідповідності предмета, проданого споживачеві, договору, якщо вартість предмета договору не перевищує цю суму. Зміст вищезначеного положення вказував на два обмеження щодо справ про відшкодування, а саме: вимоги, які підлягали розгляду в цьому провадженні, повинні були впливати з договорів, і, крім того, вартість предмета спору не могла перевищувати 20 000 злотих [1, с. 386].

Чинне положення, яке стосується лише вартості предмета спору як кваліфікуючого критерію для цивільної справи, вка-

зує, що положення спрощеного провадження застосовуються до справ про стягнення незалежно від виду юридичного факту, який виступає фактичною підставою відповідного позову. Це означає, що предмет розгляду справ у спрощеному провадженні розширюється за рахунок таких видів зобов'язань як позадоговірні зобов'язання, переважно деліктні зобов'язання та зобов'язання, що виникають внаслідок безпідставного збагачення.

Окремої уваги заслуговує питання, пов'язане із оплатою орендної плати за жиле приміщення та плати з наймача, а також плати за користування жилим приміщенням у житлово-будівельному кооперативі. Раніше застосовувана норма п.2 ст. 505-1 ЦПК Польщі передбачала, що справи про стягнення заборгованості в даній категорії справ підлягають спрощеному провадженню, незалежно від ціни позову. Однак в оновленій редакції ЦПК Польщі відповідне застереження «незалежно від ціни позову» відсутнє, і таким чином в цих випадках критерієм кваліфікації для спрощеного провадження буде сума двадцяти тисяч злотих тобто той самий критерій, який застосовується до інших майнових спорів.

Законодавець скасував обов'язок подавати перші процесуальні документи (позов, відзив на позов) на офіційних бланках, а також скасував необхідність проведення підготовчого засідання (ст. 505-2 ЦПК Польщі). Скасовано обмеження щодо допустимості висновку експерта як засобу доказування в даній категорії справ (ч. 2 ст. 505-6 і ч. 1 і 2 ст. 505-7 ЦПК). Змінено правила подання заяви про обґрунтування рішення суду першої інстанції та частково змінено правила складання обґрунтування рішення (ст. 505-8 ЦПК). Законодавчі зміни торкнулися і регламентації апеляційного провадження, переважно в частині засобів доказування, які може брати до уваги суд у цьому провадженні (ст. 505-11 ЦПК), та підстав для скасування оскаржуваного судового рішення (ст. 505-12, ЦПК Польщі).

Дещо інша ситуація щодо провадження у господарських справах. Тут законодавець прямо передбачив у ст. 458-1 ЦПК Польщі, що в господарських справах, положення про спрощене провадження застосовуються тією мірою, якою вони не суперечать положенням розділу про особливості провадження в госпо-

дарських справах. При чому відповідне застереження законодавцем закріплено саме по відношенню до національних спрощених процедур та не стосується наднаціональних (європейська процедура вирішення дрібних спорів, європейське наказне провадження). Таким чином, застосовано диференційований підхід.

ЦПК Польщі надає перевагу застосуванню положень про особливості провадження у господарських справах над іншими окремими провадженнями, у тому числі спрощеними. Інакше кажучи, положення про спрощене провадження слід застосовувати в частині, що не суперечить спеціальним нормам, які регулюють судочинство у господарських справах. Тобто положення про спрощене провадження застосовуються до господарських справ в обмеженому обсязі, переважно щодо засобів доказування та апеляційного та касаційного провадження [2].

Електронне наказне провадження. Інший вид спрощених процедур пов'язаний не тільки з процесуальною економією, алей одночасно цифровізацією цивільного процесу Польщі. Електронне наказне провадження запроваджено в системі цивільно-процесуального права Польщі згідно з положеннями Закону від 9 січня 2009 р. [3] про внесення змін до ЦПК Польщі та деяких інших актів.

Запровадження електронного судового провадження в польському цивільному процесі стало суттєвим кроком вперед у цифровізації всієї системи судочинства, а нормативні документи щодо нього, як підтверджено практикою, встановлюють новий правовий та ІТ-стандарт для подальшої цифровізації. Таким чином, ці провадження є проявом процесу використання технологій та електронних комунікацій у системі правосуддя [4, с. 187].

Варто підкреслити, що електронне наказне провадження є особливим різновидом «звичайного» наказного провадження [5, с. 416]. Відмінності випливають не з цілей і функцій цього провадження, а з формальних причин, які є наслідком прийнятих способів комунікації сторін із судом і органом виконавчої служби, а також вручення наказів та судових рішень в електронному вигляді та архівування матеріалів справи в електронному вигляді [6, с. 204].

Для пред'явлення заяви в порядку електронного наказного провадження сума зобов'язання має бути визначена чітко та зрозуміло, а наявність зобов'язання сплатити кредиторі також має впливати безпосередньо з документів, зазначених позивачем у позові (це можуть бути, наприклад, рахунки-фактури або акти виконаних робіт (послуг)).

В електронному наказному провадженні стягуються лише грошові вимоги. Необхідною умовою є те, що розмір зобов'язання визначено чітко, а зобов'язання сплатити впливає безпосередньо з документів, зазначених позивачем. У зв'язку з тим, що відсутнє доказування, з тексту заяви не повинно вбачатися сумнівів щодо наявності у боржника обов'язку щодо сплати. Варто також зазначити, що позивач не зобов'язаний додавати докази до позову – йому достатньо їх вказати в самій заяві.

Беззаперечною перевагою електронного наказного провадження є його оперативність. Воно відбувається повністю дистанційно, судові засідання не проводяться, жодних документів до заяв не додається. Таким чином, платіжний наказ (судовий наказ) може бути оформлений навіть протягом декількох днів після подачі заяви. Ще однією перевагою такого виду провадження є суттєво менші судові витрати, оскільки порівняно зі звичайним наказним провадженням плата за подання заяви вчетверо нижча і становить 1,25% від вартості предмета спору (замість 5%) [7].

Розгляд справ відноситься до юрисдикції електронного суду м.Люблін, який є фактично єдиним судом у Польщі, який розглядає справи електронного наказного провадження. І відповідно його юрисдикція поширюється на територію всієї Польщі. Для електронного суду місце проживання сторін не має значення, і заяву можна подати також за кордоном, однак за умови, що місце проживання або юридична адреса сторін є на території Польщі.

Якщо суд під час розгляду справи (тобто зі змісту заяви) встановить, що: 1) факти, викладені заявником, є сумнівними (заявник не зазначив причини, на підставі яких він вимагає оплату); 2) заява є явно безпідставною (заявлена сума мала бути оплатою послуги, яку не надано); 3) задоволення вимог залежить від взаємного виконання (заявник не виконав свого зобов'язання); 4)

місце проживання боржника невідоме або якщо наказ не може бути вручений йому в країні, – то суд не видає платіжний наказ і направляє справу до суду загальної юрисдикції (ст. 505-32).

Боржник може подати заперечення на судовий наказ протягом 14 днів. Якщо заперечення складено належним чином, наказ втрачає законну силу, а суд передає справу до суду загальної юрисдикції. У такому випадку додаткова плата не стягується (ст. 505-36). Важливо, що заперечення не повинно бути подано на бланку або містити аргументи чи докази, що спростовують вимоги заявника. Потрібно лише вказати суд, який видав наказ, дату його винесення, номер справи, найменування процесуального документу («Заперечення на платіжне доручення») та формулювання змісту, з якого чітко вбачається заперечення відповідача стосовно оплати платіжного доручення». Якщо лист містить усі ці елементи та був поданий вчасно, платіжне доручення автоматично втрачає законну силу, а суд передає справу до суду загальної юрисдикції. Подання заперечення проти платіжного доручення в електронному наказовому провадженні не оплачується судовим збором.

Висновки. Таким чином, деякі особливості спрощеного провадження в цивільному процесі Польщі (в тому числі щодо розширення переліку справ, які можуть розглядатися за правилами спрощеного провадження) варті уваги при удосконаленні одногоименного інституту у судочинстві України.

Досвід запровадження електронного наказного провадження навряд чи є доцільним з урахуванням останніх змін у вітчизняному законодавстві стосовно необхідності запровадження електронних кабінетів в єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі та подальшої цифровізації не лише наказного провадження, а загалом судового процесу в Україні в цілому.

1. Joanna May, *Wpływ zmian normujących postępowanie uproszczone na dochodzenie roszczeń odszkodowawczych (wybrane zagadnienia) / Polski Proces Cywilny 3/2021, Str. 384-397.*
2. Dariusz Chrapoński, *Nowa regulacja postępowania uproszczonego w Kodeksie Postępowania Cywilnego, Palestra, 7-8/2020. URL: <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/7-8-2020/arttykul/nowa-regulacja-postepowania-uproszczonego-w-kodeksie-postepowania-cywilnego>*

3. *Ustawa z dnia 9 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 26, poz. 156).*
4. *Ł. Goździaszek, Elektroniczne postępowanie upominawcze, Warszawa 2014.*
5. *J. Jodłowski, Z. Rezych, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz. Postępowanie cywilne, Warszawa 2009, s. 416.*
6. *Kamil Sypek, Elektroniczne postępowanie upominawcze w Polsce, Austrii i Niemczech, Str. 199-217.*
7. *Anna Szarzevska-Vogt, Mikołaj Duks, Elektroniczne postępowanie upominawcze – o tym warto wiedzieć. URL: <https://tlhub.pl/elektroniczne-postepowanie-upominawcze-o-tym-warto-wiedziec/>*

Ковалишин О. Спрошені провадження в цивільному процесі Польщі

Стаття присвячена спрощеному провадженню та електронному наказному провадженню в праві Польщі. Зазначається, що роль прискорених (спрощених) проваджень в практиці цивільного та господарського судочинства є доволі суттєвою, про що свідчить не лише кількість справ, розглянутих в прискореному провадженні, а й кількість рішень, які постановлені у відповідному порядку.

Автором відзначається, що в 2019 р. відбулися достатньо суттєві зміни, зміст яких зводиться до розширення предметного каталогу справ, які розглядаються в порядку спрощеного провадження. До цього цей порядок був призначений виключно для позовів, що виникають із зобов'язальних правовідносин договірної характеру. Цивільні справи, що виникають із позадоговірних зобов'язань, розглядалися на загальних засадах.

Констатується, що в господарських справах положення про спрощене провадження застосовуються тією мірою, якою вони не суперечать положенням розділу про особливості провадження в господарських справах. При чому відповідне застереження законодавцем закріплено саме по відношенню до національних спрощених процедур та не стосується наднаціональних (європейська процедура вирішення дрібних спорів, європейське наказне провадження). Таким чином, застосовано диференційований підхід.

Відзначається, що запровадження електронного судового провадження в польському цивільному процесі стало суттєвим кроком вперед у цифровізації всієї системи судочинства, а нормативні документи щодо нього, як підтверджено практикою, встановлюють новий правовий та ІТ-стандарт для подальшої цифровізації.

Підсумовується, що електронне наказне провадження є особливим різновидом «звичайного» наказного провадження. Відмінності випливають не з цілей і функцій цього провадження, а з формальних причин, які є наслідком прийнятих способів комунікації сторін із судом і органом виконавчої служби, а також вручення наказів та судових рішень в електронному вигляді та архівування матеріалів справи в електронному вигляді.

Ключові слова: спрощене позовне провадження, електронне наказне провадження, справи незначної складності, цивільний процес Польщі, право країн-членів ЄС, порівняльне право, диференціація цивільного судочинства

Kovalyshyn O. Simplified proceedings in the civil procedure of Poland

The article is devoted to simplified proceedings and electronic order proceedings in Polish law. It is noted that the role of expedited (simplified) proceedings in the practice of civil and commercial justice is quite significant, as evidenced not only by the number of cases considered in expedited proceedings, but also by the number of decisions rendered in the appropriate manner.

The author notes that in 2019 there were quite significant changes, the content of which is reduced to the expansion of the subject catalog of cases that are considered in the order of simplified proceedings. Before that, this procedure was intended exclusively for lawsuits arising from binding legal relations of a contractual nature. Civil cases arising from non-contractual obligations were considered on a general basis.

It is emphasized that in economic cases, the provisions on simplified proceedings are applied to the extent that they do not contradict the provisions of the section on the peculiarities of proceedings in economic cases. What is more, the relevant clause is established by the legislator specifically in relation to national simplified procedures and does not apply to supranational ones (European procedure for small claims, European payment order). Thus, a differentiated approach was applied.

It is noted that the introduction of electronic court proceedings in the Polish civil process was a significant step forward in the digitalization of the entire judicial system, and the regulatory documents regarding it, as confirmed by practice, set a new legal and IT standard for further digitalization.

It can be concluded that electronic injunctive proceedings are a special type of «ordinary» injunctive proceedings. The differences arise not from the purposes and functions of this proceeding, but from formal reasons that are a consequence of the accepted methods of communication between the parties with the court and the executive service body, as well as the delivery of orders and court decisions in electronic form and the archiving of case materials in electronic form.

Keywords: simplified claim proceedings, electronic order proceeding, cases of minor complexity, Polish civil procedure, law of EU member states, comparative law, differentiation of civil proceedings